

Vraždy ve světě: makroregionální srovnání

Vražda je vnímána jako nejtěžší zločin. Četnost jejího výskytu ve společnosti, respektive v daném státě či regionu ovlivňuje řada ekonomických, demografických, sociokulturních a politických faktorů. Z tohoto hlediska ji můžeme považovat za určitý senzor sociogeografických rozdílů v prostoru. Ve kterých oblastech světa je četnost vražd nejvyšší? Co je toho příčinou? A jak si v tomto srovnání stojí Evropa a Česko? Následující příspěvek se pokusí na tyto otázky odpovědět z makroregionálního pohledu.

Drogy, rozvodovost, gamblerství, korupce, šikana, prostituce, kriminalita... To vše se většinou z nás vybaví pod pojmem sociálněpatologické jevy. Některé z nich lze pokládat za běžné a víceméně tolerované, jiné, společensky závadnější, jsou všeobecně odsuzovány a právně postihovány. Výjimečné postavení mezi nimi zaujímá vražda, obvykle považovaná za nejtěžší zločin. Vraždu nebo jinak též úmyslné zabití definujeme jako zločin spáchaný člověkem na jiné lidské bytosti bez právního ospravedlnění (Daly, Wilson 1988). Jedná se o kriminální čin. K vraždám se proto nepočítají neúmyslná zabití (například v nedbalosti, v sebeobraně, v důsledku nehody apod.), oběti válečných konfliktů a terorismu, legální popravu a legální eutanazie, interrupce nebo sebevraždy.

Problematikou vražd a jiné kriminální činnosti ve světě se zabývá Úřad OSN pro drogy a kriminalitu (UNODC 2015), o jehož statistiky se článek opírá. UNODC pracuje s daty, která mu poskytují jednotlivé státy, přičemž ne všechny ve svých statistikách akceptují shodnou „mezinárodní“ definici vraždy, respektive úmyslného zabití. Nejednota národních statistik je ale zapříčiněna také tím, zda v nich požadovaná data poskytují trestněprávní nebo zdravotnické instituce. Z těchto důvodů je třeba brát uváděné hodnoty zčásti jako orientační, v případě některých zemí Subsaharské Afriky a Oceánie jde pak spíše o odhady. Míra vražd (angl. intentional homicide rate, příp. murder rate), pomocí níž lze sledovat rozdíly v četnosti vražd mezi jednotlivými státy a regiony, uvádí počet vražd,

ke kterým došlo v daném roce na určitém území v přepočtu na 100 000 obyvatel.

Faktory ovlivňující výskyt vražd

Celkový počet vražd ve světě v roce 2012, k němuž jsou k dispozici dosud poslední zveřejněné výsledky šetření UNODC, se odhaduje na 437 000 (UNODC 2013). Průměrně tak počet vražd na 100 000 obyvatel (což je pro představu počet obyvatel Olomouce) činí 6,2. Jako u ostatních společenských jevů není ani výskyt vražd ve světě rovnoměrný a na úrovni států se jejich četnost pohybuje od ideální nuly (pomineme-li miniaturní Lichtenštejnsko, blíží se k tomuto číslu dlouhodobě například Singapur, Japonsko nebo Island) až po závratných 90 vražd na 100 000 obyvatel (středoamerický Honduras). Automaticky se nabízí otázka: Co stojí za takovými rozdíly a co zvyšuje pravděpodobnost velkého počtu vražd?

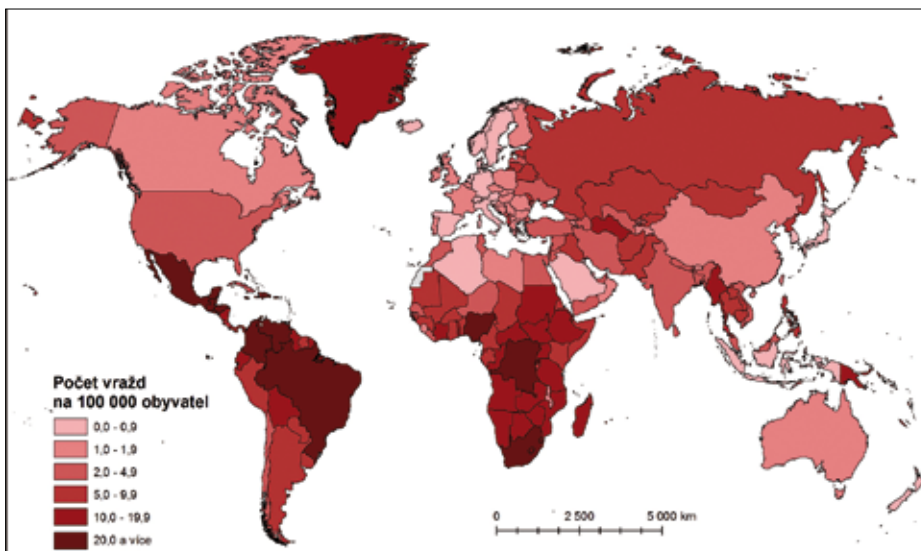
Jednoduchá odpověď by mohla znít: odlišná situace a životní realita, v níž se lidé v různých částech světa nacházejí. K hlavním příčinám výskytu vražd lze řadit především některé socioekonomické faktory (srov. např. v tematických mapách aktuálního Školního atlasu dnešního světa, Hanus, Šídlo 2011). Na prvním místě k nim patří celková ekonomická úroveň a míra sociální diference obyvatelstva. Jinými slovy nejlepší prevencí kriminality je vytvoření dobrých podmínek pro zaměstnání, obživu a vzdělání i nižších vrstev společnosti. V opačném případě se široké masy chudých potýkají s vážnými existenčními problémy a mají tendenci inklinovat k ne-

legálním hospodářským aktivitám a k zločinu.

Vyšší počet vražd můžeme ovšem vidět i ve spojitosti s reprodukčním chováním. Lidé v méně rozvinutých státech mají zpravidla více potomků. Mladá populace, která zde tvoří většinu obyvatel, opět jen těžko hledá legální způsob obživy a častěji se uchyluje ke kriminalitě. To platí zejména pro urbanizované oblasti rychle se rozrůstajících velkoměst a jejich chudinské čtvrtě – slumy. Anonymita, koncentrace značného počtu lidí a mnohdy i jejich vykořevení z původního způsobu života či ztráta tradičních hodnot přispívají k častějšímu výskytu různých sociálněpatologických jevů, což činí prostředí velkých měst rizikovějším i z pohledu vražd (blíže k této problematice např. Daly, Wilson 1988). K nejnebezpečnějším metropolím patří v posledních letech v tomto ohledu například venezuelský Caracas nebo hlavní města Guatemaly, Belize a Hondurasu. Rozdíl v kriminalitě urbanizovaných oblastí a venkova lze ostatně sledovat, byť v menší míře, i ve vyspělém světě. Obecně pak lze konstatovat, že četnost vražd signalizuje celkovou míru kriminality včetně kriminality drogové a prostituce.

Ne zcela jednoznačný vliv můžeme pozorovat u některých sociokulturních aspektů, jako je religiozita nebo temperament lidí. Podobně nelze za určující na globální úrovni označit ani vliv náboženství. Všechna velká světová náboženství v sobě obsahují morální apel a vraždu přísně odsuzují. Proti očekávání je nižší četnost vražd patrná spíše v sekularizovaných zemích, kde je vliv náboženství i podíl praktikujících věřících menší (západní Evropa, Kanada, Austrálie, Japonsko, Čína). Zde je ovšem pravým důvodem to, že se vesměs jedná o moderní rozvinuté a sociálně stabilizované země.

Rovněž politický charakter státu bývá zpravidla podmíněný úrovní jeho ekonomické vyspělosti. Fungující, prosperující a politicky stabilní demokratické země dokážou lépe předcházet kriminalitě i financovat boj proti ní a zajistit pořádek. V případě vražd tak stoupá pravděpodobnost na dopadení a potrestání pachatele, což s sebou přináší i nezbytný odstrašující efekt. Jen pro srovnání – objasněnost vražd v Evropě přesahuje v průměru 80 %, zatímco ve státech Latinské Ameriky a Subsaharské Afriky nedosahuje ani poloviny (UNODC 2013, s. 92)! Množství vražd eventuálně zvyšuje také rozšíření (zejména palných) zbraní

Průměrný počet vražd na 100 000 obyvatel pro rok 2012

Zdroj: Upravil M. Kebza na základě statistického šetření UNODC (2013)

VÝZKUM A VÝVOJ

mezi lidmi, ať již držených legálně (příklad USA), nebo nelegálně (mnohé státy Latinské Ameriky). Zvláštním případem jsou oblasti aktuálních i nedávných konfliktů. Ty vykazují zvýšený počet vražd i přesto, že vlastní oběti konfliktů, jak bylo uvedeno, se mezi ně nepočítají.

Diferenciace míry vražd ve světě

Většina uvedených příčin, které zvětšují riziko výskytu vražd, je charakteristická hlavně pro dva makroregiony – Latinskou Ameriku a Subsaharskou Afriku. V důsledku toho v této smutné statistice několikanásobně převyšují světový průměr v počtu vražd na 100 000 obyvatel (pro rok 2012 činil podle UNODC tento průměr v Latinské Americe 24 a Subsaharské Africe 16). Tato skutečnost je nejlépe patrná zejména ve Střední Americe, která navíc představuje největšího světového přepravce a dilem i producenta drog na světě. Na africkém kontinentě pak extrémně dosahují jeho jižní státy, pro něž jsou typické diametrální sociální rozdíly mezi širokou masou nemajetného obyvatelstva a úzkou elitou bohatých.

Na druhém pólu v míře vražd figurují politicky stabilní a ekonomicky prosperující regiony a státy s fungujícím bezpečnostním systémem, relativně nízkou mírou chudoby i celkové kriminality. Sem by patřily v první řadě některé oblasti „západní civilizace“: většina Evropy (kromě postsovětských republik), Kanada, Austrálie a Nový Zéland. Výjimku tvoří USA kvůli tradičně vysoké sociální diferenciaci obyvatelstva (značný podíl na kriminalitě mají chudí Afroameričané) a rekordnímu počtu civilně držaných palných zbraní. Velmi nízkou míru vražd vykazuje z výše uvedených důvodů rovněž Východní Asie, ale též bohaté státy Arabského poloostrova. Kromě posledně jmenované oblasti se tyto regiony zároveň vyznačují nízkou porodností, a tedy i nižším podílem mladé populace.

Ostatní části světa se, ať v pozitivním, nebo negativním smyslu, v četnosti vražd od průměru až tolik neliší (obr. 1). Vyšší čísla lze mezi nimi zaznamenat zvláště v politicky neklidných, ba přímo konfliktních oblastech, jako je Myanmar, Papua-Nová Guinea, Afghánistán, Pákistán, Irák, případně Palestina.

Situace v Evropě a v Česku

Murders Throughout the World: a Macro-Regional Comparison. Using statistics from the United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), this article considers possible reasons for differences in the intentional homicide rate in different world regions. It highlights certain economic, demographic, socio-cultural and political factors that seem to influence the homicide rate. It shows which regions are the riskiest in terms of likelihood of homicide and seeks to explain why. In particular it examines how Czechia and Europe rate in the comparisons.

LITERATURA A ZDROJE DAT:

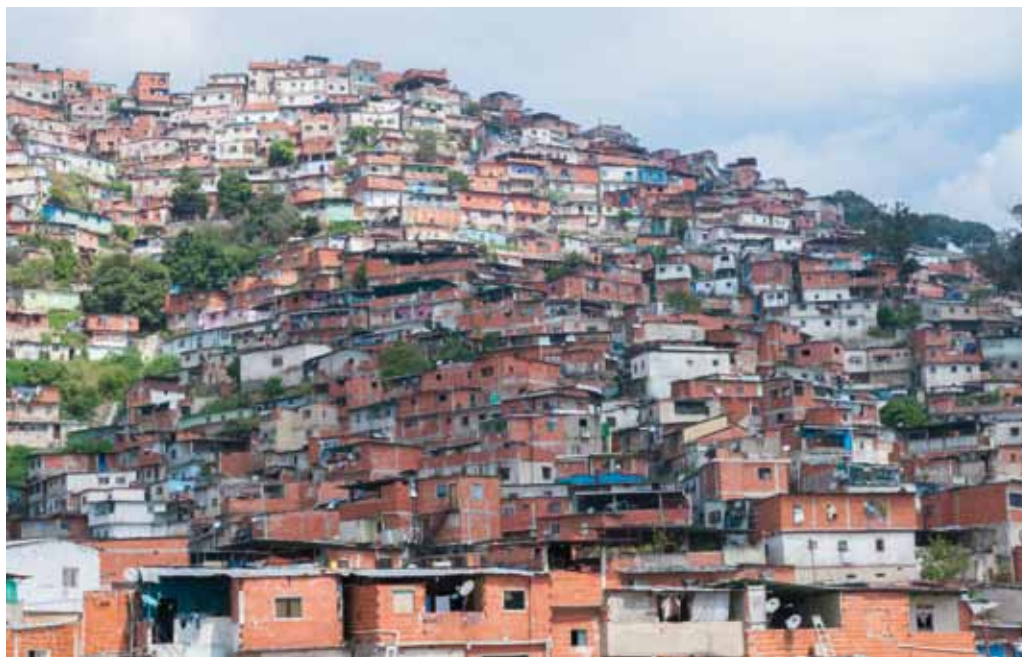
DALY, M., WILSON, M. (1988): Homicide. Foundation of Human Behavior. Gruyter, New York, 328 s.

HANUS, M., ŠÍDLA, L. (2011): Školní atlas dnešního světa. Terra, s. r. o., Praha, 187 s.

Policie ČR (2015): Statistické přehledy kriminality, <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx> (1. 3. 2015)

UNODC (2013): Global Study on Homicide 2013 (trends, contexts, data), http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/GSH2013/2014_GLOBAL_HOMICIDE_BOOK_web.pdf

UNODC (2015): United Nations Office on Drugs and Crime, <http://www.unodc.org/> (1. 3. 2015)

Slum v Caracasu. Venezuelská metropole patří spolu s dalšími latinskoamerickými velkoměsty k místům s tradičně nejvyšší četností vražd na světě.

Zdroj: http://es.wikipedia.org/wiki/Caracas#mediaviewer/File:Petare_Slums_in_Caracas.jpg

Evropa jako celek ze srovnání vychází velmi dobře. I tady však vidíme zřetelné rozdíly. Přes jinak klesající tendenci evropský průměr výrazně převyšuje Rusko a další státy východní Evropy, které vznikly rozpadem Sovětského svazu. Oproti západní Evropě k většímu počtu vražd průměrně dojde i v dalších zemích bývalého východního bloku. Můžeme to přičíst jednak přetrvávající nižší životní úrovni a ekonomickým problémům a jednak aktivitě organizovaného zločinu, který zde získal na síle hlavně v dobách divoké posttotalitní transformace v 90. letech minulého století. V některých státech západní Evropy jsou naopak statistiky zvýšené následkem nedostatečného začlenění přistěhovalců do společnosti. I přesto lze konstatovat, že četnost vražd na západ od našich hranic je průměrně nižší než při pohledu opačným směrem.

Česko se svým dlouhodobým průměrem jedné až dvou vražd na 100 000 obyvatel, což odpovídá asi 100–200 případům ročně (Policie ČR 2015), pohybuje v evropském průměru a patří z tohoto hlediska k nejkolidnějším částem světa. Ostatně dvě třetiny vražd ve světě připadají na Ameri-

ku a Afriku, dvě globálně nejvíce rizikové oblasti s extrémními sociálními rozdíly, vysokou nezaměstnaností a kriminalitou sužující nejvíce chudinské čtvrti rostoucích velkoměst. Nejčastější obětí a zároven i pachatelem vraždy je podle UNODC (2013) mladý 20–40letý muž pocházející ze sociálně slabých a málo vzdělaných městských vrstev, často zapletený i do jiné kriminální činnosti. Ženy tvoří celosvětově asi jen pětinu obětí a 5 % pachatelů vražd (ve vyspělých zemích včetně Česka je to více).

Snad i morbidní téma, jako je toto, lze zakončit trochu pozitivně. Šetření UNODC za posledních několik let navzdory mediálnímu obrazu naznačují mírně klesající tendenci souhrnného počtu vražd ve světě. Pomineme-li únorové události roku 2015 v Uherském Brodě, je tento trend dobře patrný jak u nás, tak v celé Evropě.

*Aleš Nováček,
PF JČU v Českých Budějovicích
anovacek@pf.jcu.cz*